

Er Fakta død?

Vandløb og landbrug er en farlig sprængfarlig cocktail. Hvor skal der ske oversvømmelse? Ikke på min mark, hellere på naboens mark eller i den nærmeste by.

BENT LAUGE MADSEN

12. april 2012 kunne den amerikanske journalist, Rex Hubbke i Chicago Tribune præsentere den sørgelige nyhed, at Fakta var afgået ved døden.

I USA havde Fakta ligget for døden længe. Men, skrev Hubbke i sin nekrolog, den drog sit allersidste suk, da den republikanske Allen West offentligt havde erklæret, at 81 demokratiske kongresmedlemmer også var medlemmer af det kommunistiske parti. Døden indtraf, da han gentog påstanden efter han blev præsenteret for Fakta, som viste, at ikke en eneste af de 81 var medlem af kommunistpartiet.

Fakta i dette indlæg handler om vandløb, og Fakta er, som definitionen siger, "kendsgerninger, der ikke er ikke er til diskussion." Men i de seneste års diskussioner om vandløb og kvælstof er Fakta blevet benægtet så mange gange, at selv kloge (pr definition) borgmestre og Folketingsmedlemmer er begyndt at tro på det. Antifakta har taget Faktas plads.

Er vandløbsmedarbejderne kommunister?

Antifakta bruger alle midler. Jeg har dog ikke hørt ham (m/k), sige, at vandløbsfolk er kommunister. Nuvel, det er vel ikke ligeså så slemt at være kommunist i Danmark som i USA. Men at være biolog er værre, og dem er der en del af i kommunerne. Nogle er endda indoktrineret, da de som små var i Natur og Ungdom. Og en del kan måske være medlem af Danmarks Naturfredningsforening, DN. Sådanne Fakta indgår i sager, en kendt advokat fører for landmænd, der har våde marker /1, 2/: "Når vi fører en sag undersøger vi først, om de kommunale vandløbsmedar-

bejdere har en klar forbindelse til DN eller andre naturorganisationer. Nogle medarbejdere har måske skrevet i den lokale avis. I sådanne situationer er det enkelte gange lykkedes at få fjernet personen fra sagen. Og for at sætte skub i sagerne, kunne det eventuelt hjælpe at tage problemet videre til den ansattes chef, og i sidste instans tage sagen op på politisk plan".

En slet skjult trussel var at læse i Altinget 7. dec. 2015: To vandløbsbiologer havde i Altinget 1. dec. 2015 delt deres faglige bekymring over, at 10.000 km små vandløb nu skal miste vandplanernes EU-beskyttelse. Viceformanden for Landbrug og Fødevarer (L&F), Lars Hvidtfeldt, beskyldte ugen efter artiklen for at være usaglig og holdningspræget, og "når den fremsættes af kommunale embedsmænd er det efter min bedste vurdering udtryk for vanetænkning og utidig politisk indblanding, man som borger må finde en smule bekymrende"

Bekymring fremsat af kommunale embedsmænd er vanetænkning og utidig politisk indblanding (Lars Hvidtfeldt, Landbrug & Fødevarer)

Sådan er virkeligheden i den faglige kommunale verden 2015: Vandløbsmedarbejdere bliver tavse, bliver truet, bliver fyret eller de flyttes til ufarlige sagsområder /3/. At holde sig til faglige kendsgerninger nedgøres til vanetænkning. At fortælle ubehagelige kendsgerninger er utidig politisk indblanding. Jo, man har taget forskud på forventninger om mere gødning på markerne ved at overgøde grobunden for Antifakta. Må man ikke "som borger finde det en smule bekymrende?"

DEBAT

Faktas gode år

Vandløbs-Fakta kan tænke tilbage på gode årtier, hvor han (m/k) kunne arbejde sammen med åmænd (i bredeste forstand) under politikeres positive bevågenhed: Arbejd med, ikke imod åens egne kræfter. Fakta var med til at vende åernes dårlige økologiske udvikling til en god /4/.

Synlige og målbare Fakta lå bag 1970'ernes indsats for at gøre vandløbene rene, og i de efterfølgende årtiers indsats for at genskabe den gode vandløbskvalitet.

Men der begyndte at blæse lidt uvenlige vinde ude i ådalene. I Lindenberg ådal kunne man således i 1950'erne holde vandet væk fra markerne ved at skære grøde 2-4 gange hver sommer. Nogle årtier senere kunne man ikke holde de samme marker tørre med 8 årlige grødeskæringer. I mellemtiden havde vi fået en ny vandløbslov, hvor grødeskæringen også skulle tage hensyn til vandløbskvaliteten. Så der måtte vel være en korrelation mellem en ændrede grødeskæring og de hyppigere oversvømmelser? Ja, der er mange pudsige sammenhænge i verden. Fx er der en signifikant korrelation mellem skilsmisser og margarineforbrug/person i Maine /5/. Men kausaliteten er lidt gådefuld.

De gode viljer

Fogh-regeringens miljøminister, Hans Chr. Schmidt, kom Fakta til hjælp: Vi skal have afklaret, hvad der er Fup og hvad der er Fakta, sagde han. Er der en kausal korrelation mellem den nye vandløbslovs grødeskæring og de øgede oversvømmelser?

Nu var Fogh-regeringen jo ikke meget for at lytte til eksperter. Men det lod Schmidt hånt om og satte kyndige eksperter til at udrede problemerne om de våde marker i Nordjyske ådale /6/. Konklusionerne i dette meget grundige vandløbsudvalgs-arbejde blev præsentere-

ret 2004 med disse ord fra udvalgets formand, Ole M. Nielsen (Kristelig Folkeparti): "*Vandløbsudvalget blev, så vidt jeg har forstået, nedsat af Miljøminister Hans Chr. Schmidt, fordi han, som det menneske af god vilje han er, troede på, at når bare tilstrækkeligt kloge mennesker af god vilje satte sig sammen for at løse et problem, så måtte det også være muligt at løse problemerne.*"

Oversvømmelser i lavtliggende ådale er uafvendelige. Vi har selv inviteret dem. Vi har fjernet åens overløbskanal, som før holdt flom-vandet tilbage, så det begrænsede ulykkerne nedstrøms. Vi har gjort det lettere for vandet at komme op på de nu drænedede og opdyrkede enge og moser /7/. Den drænedede eng- og mosejord sætter sig, marken gør "tilnærmelser" til åen. Det er ikke åen, som "voldtager" marken, Figur 1.

10 år efter, at Schmidts uomgængelige Fakta blev præsenteret, nedgjorde Folketingsformand i Schmidts regeringstid, Chr. Mejdahl (V) /8/, dem. Det skete i et svar til en artikel, hvori jeg, med udgangspunkt i Schmidts Fakta, havde forklaret, hvorfor der stadig var våde marker hjemme i hans sogn: Himmerlands-ådale, og at der kom flere og flere af dem. Herregud, Madsen henviste jo bare til en rapport: "*At kalde de omfattende oversvømmelser for en selvskabt plage er en ukvalificeret arrogance,*"

Den gode hyrde

Nu vil en lydør miljøminister, Eva Kjer Hansen, have rigtige, dvs. brugbare Fakta på bor-

det: Hun har iført sig blå gummistøvler, og har nu med egne ører hørt, og med egne øjne set, at marker ved åerne står under vand. Og nu kender hun årsagen: Det regner mere end før, og kommunerne sørger ikke for, at åerne kan føre vandet væk hurtigt nok. Regnen overlod hun klogeligt til sin statsminister, der på Paris-klimamødet gjorde, hvad han evnede og turde for at stoppe denne følge af den globale opvarmning. Selv tog hun fat i de sløsedede kommuners vandløbsafdelinger, hvis hyrde hun jo er. De fik 4. november 2015 et hyrdebrev /9/ om, at de skal leve op til deres ansvar: "*Vedligehold vandløbene, så landmændenes marker ikke ødelægges.*"

Hvis reglerne for vandløbsvedligeholdelse følges bliver mange marker oversvømmet uanset om ministeren kræver, at der ikke må ske oversvømmelser /7/

Hvad det ansvar er, kan læses i /10/. Den korte version er, at de skal holde vandløbene vedlige efter de regler, der står i regulativerne (retsdokumenter): Det er fx at skære grøde til tiden og i det beskrevne omfang. Og nix weiter.

Vi skal have tal, ikke oplevelser.

Ministerens Fakta er, hvad hun har hørt og "oplevet." Men Fakta har brug for tal, ikke oplevelser og referencer fra von Hören Sagen. Hvor omfattende er oversvømmelserne?

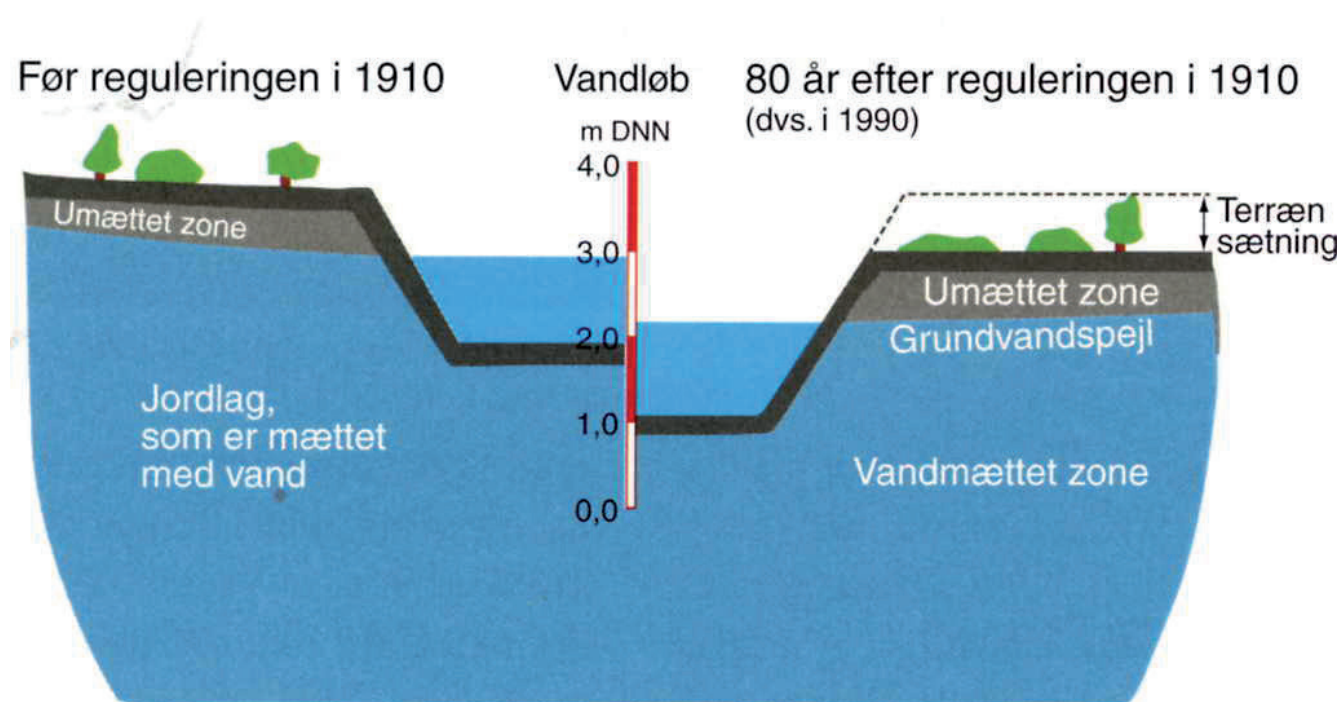
- Man kan få et skøn ved at se på, hvor mange klager, der kommer over kommuner, som mistænkes for ikke at overholde reglerne. I 2013 og 2014 modtog Natur- og Miljøklagenævnet (NMKN) i alt 13 klager. 6 fik medhold, dvs. 3 berettigede klager om året.
- Man kan finde tal med samme tendens ved at søge på retssager. Den sidste afgørelse er fra 3. dec. 2015 /11/, og den faldt den ud til kommunens fordel.
- Et tredje eksempel: Slagelse kommune har knap 1400 landmænd med marker ved vandløbene /12/. I den meget våde 2011-sommer indberettede, ikke klagede, 30 landmænd, dvs. 2% af kommunens å-landmænd, at de havde våde marker. Hos 24 af dem var de våde marker tidligere lavtliggende opdyrkede moser

En landsdækkende statistik turde være inden for rækkevidde. Men den slags underlige Fakta tæller ikke i den nuværende vanskelige situation for landbruget, som ligger ministeren meget på sinde.

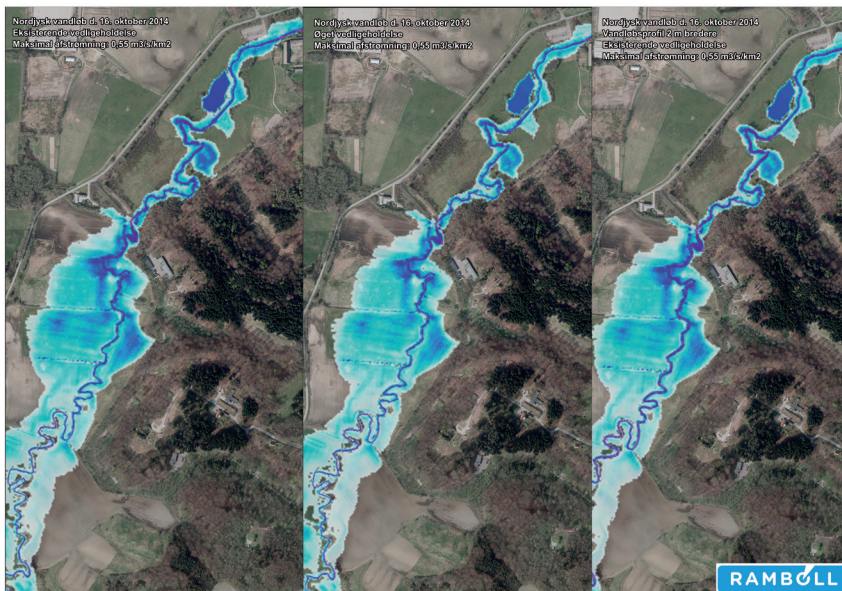
Ministeren tror på, at årsagen til oversvømmelserne er mere regn. Hele 1 mm gennemsnitlig pr år er regnen øget med det sidste århundrede, kan DMI fortælle. Men det alvorligste er, mener hun, at kommunerne åbenbart ikke har evnet at følge med syndfoden.

Hvis det er Fakta, så ---

Noget af regnen falder af og til og nogle steder

Figur 1. Fra dyrket mark til våd eng i Simsted å (Data fra Rolf Christiansen, tidl. Viborg amt).

Figur 2. Norddjysk å under højvande 16. okt. 2014 ($0,55\text{m}^3/\text{s}/\text{km}^2$): Venstre: Aktuell grødeskæring. Midt: Maksimal grødeskæring. Højre: Vandløbet 2 m bredere. Bemærk forskellen. (Gengivet med tilladelse fra Rambøll).

som skybrud. Om de er blevet hyppigere, og om de kan bekæmpes med vindmøller, skal jeg ikke gøre mig klog på. De er set før. En augustdag 1877 så en Lønstrup-fisker sin ægteseng (uden kone) og sit blåmalede køkkenbord sejle ham i møde ude på havet: Det er muligvis en skrøne, men faktum er, at Lønstrup var ramt af et skybrud, der skyllede husene væk gennem det, som før var en lille bæk. Sommeren 2011 gik det ud over Falster ved Botø Nor /13/: 5 gange en måneds 55 mm normal-regn kom på få dage. Det fyldte 10 gange mere end åen kunne føre videre til en pumpe, der også var dimensioneret til at sende godt og vel normal-vandføringen ud over diget til havet. Sådanne kendsgerninger distraherede ikke: "D' biologernes skyld".

Hvis bare man havde skåret planterne væk i tide var de mange ødelagte marker og sommerhuse blevet skånet, lød det fra de skaderamtes eksperter.

Det samme skete i Nordjylland i efteråret 2014, hvor marker og huse blev oversvømmet, "fordi der ikke var skåret grøde nok. Kommunen er ansvarlig og må betale," Det hjalp ikke, at kyndige ingeniører fra Rambøll /14/ sendte vandet igennem regnemaskiner, som, med deres indbyggede "vanetænkning," ret nøje kan fortælle, hvordan vand løber og hvor meget det fylder: Hvad enten vandløbet var fyldt med planter, tømt helt for planter, eller det er gravet 2 meter bredere, så var oversvømmelsen den samme, se Figur 2. Sådanne Fakta er imidlertid falske, meddeler

Figur 3. Storåen Holstebro 2007: Vandet skal holdes tilbage i oplandet.

straks-eksperten i Ministerens støttegruppe, Bæredygtig Landbrug (BL), /15/: Rambøll har, lyder det, bevidst eller pga. uvidenhed, drejet på maskinens knapper, så den viser det ønskede resultat. De har med andre ord sjustet, eller måske endda fusket. Det kan BL-eksperten bevise, for vandet stod højt. Og marken var så våd, at den ikke kunne "synke mere vand," fordi mange års kommunal misligholdelse havde ødelagt "svampevirkningen." Den nåede også ind i Folketinget, hvor en del politikere undrede sig over, at man kunne finde på at sige noget så kættersk, som at planterne hverken gjorde fra eller til. Det er næsten værre end når præster siger højt hvad de tænker. Jo, Antifakta har sat sig godt til rette, også i Folketinget. Fakta i denne sag kan landbrugets egne fagfolk fortælle: Den dårlige infiltration skyldes bl.a., at tunge maskiner har trykket jorden sammen /16/.

Det er i hvert tilfælde endt med, at ministeren har kopieret et kommissorium, som BL har forfattet: Nu skal kommunerne lære forfra, hvordan de skal vedligeholde vandløbene, så landmænd ved åen kan være sikre på, at deres marker ikke bliver oversvømmet. Hun har bedt et nyt ekspertudvalg, denne gang med landets ypperste udi botanik og vandstrøm til, ud fra den nyeste viden, at lave fagligt grundlag for en ny katekismus for det rette grødeskæring: Succeskriteriet er vistnok, at vandløbet og dets vedligeholdelse skal designes, så vandet kun stiger hertil og ikke længere: Et "designvandspejl," som, hokus pokus, holder vandet inde i vandløbet. Man kan nok finde nogen, der er leveringsdygtige /17/.

Mellem himmel og jord

Nu er der kun at vente på ministerens nye katekismus. Så, skynd dig, kom ud til åen i tide. Måske, om føje år, vandet ikke mere om åen står. Der er jo, som man siger, mere mellem himmel og jord end de fleste andre steder. I hver tilfælde mere end vi forstår for nærværende. Vi forstår forhåbentlig lidt mere, når Ministeren 1. april forkynder, hvordan hun og BL fortolker ekspertudvalgets skrifter.

Det eneste sikre er, at det er et stort og meget dyrt og risikabelt eksperiment, Ministeren er ved at sætte i gang. Vi, der vil respektere vandløbenes naturlove, er oppe mod stærke politiske kræfter. Men Ministeren er oppe mod endnu stærkere kræfter, hvis hun vil love landmændene tørre marker. Nej, det er ikke vores små naturvogter-kræfter, jeg tænker på. Det er åens kræfter, der alle stammer fra de utallige grøfter og bække små, som gør den meget store å- som vi lige har set i Storåen i Holstebro, Figur 3.

De kræfter vil Ministeren gøre meget stærkere /18/. Ikke kun risikerer hun at oversvømme flere marker, men byer med. Måske vil Mark Twain, lodsden fra Mississippi, kunne forklare Ministeren, hvad hun er oppe imod. ”Åen gør det på sin egen måde. Ingen ingeniørkunst kan overtale den til at gøre andet”, skrev han 1879:

*Ten thousand river commissions
With all the mines of the world on their back,
Cannot tame the lawless stream,
Cannot curb or confine it
Cannot say to it “go here”, “go there”
Cannot save a shore, which it has sentenced
Cannot bar its path with obstructions which
it will not tear down
But dance over and laugh at.*

BENT LAUGE MADSEN (bent@laugemadsen.dk)

Om forfatteren: ”Hovedarkitekten i den ændring i vandløbsloven, som reelt er hovedårsagen til, at hundreder af sommerbuse, og hundreder indevis af hektar stod under vand i bosten 2011”. (Kilde: BL i Weekendavisen 20. juli 2012).

Referencer

- /1/ Effektivt landbrug 23. sept. 2011.
- /2/ Vand & Jord 2011, 4, s. 135-136.
- /3/ For at beskytte personer udelader jeg data.
- /4/ www.naturoglandbrug.dk
- /5/ Vigen, T, 2015: Spurious correlations. Hachette books.
- /6/ Naturstyrelsens hjemmeside/ vandløbsudvalg/ grodeskæring/vandløb.
- /7/ Aktuel Naturvidenskab 2000, 4, s.7-11
- /8/ Nordjyske 2. nov. 2014
- /9/ Miljø- og fødevareministeriet. J. nr. NST 401-01674.
- /10/ Aktuel Naturvidenskab 2008, 1, s. 12-16
- /11/ Landbrugsavisen 3. dec. 2015.
- /12/ Notat vedr. møde i Slagelse kommunes M&T-udvalg 26. sept. 2011.
- /13/ Vand & Jord 2012, 2, s. 53-56.
- /14/ Natur og Miljø maj, 2015.
- /15/ Bæredygtig landbrugs hjemmeside/vandløb.
- /16/ Ingeniøren 23 maj 2011.
- /17/ Vandløbsforums hjemmeside/designvandspejl
- /18/ Aktuel Naturvidenskab 2011, 5.

Figur 4. Tegning Jens Olesen.

Stevns Å december 2015. Engen har nærmet sig den grødefri å. Alligevel mener Bæredygtig Landbrugs formand at det er grøden, som sender vandet op på engen (BL-nyhedsbrev 10. dec. 2015).